

Review article

Kuşaklara Göre Girişimciliğin Değişen Anlamı The Changing Meaning of Entrepreneurship by Generations

Cenker Doğan *

Department of Industrial Policy and Technology Management, Institute of Social Sciences, İstanbul Commerce University, İstanbul, Turkey

Özet

Kuşak kavramı, zamanla insanların yaşamlarındaki değişimleri anlatmaya çalışmakla beraber, bu değişimleri sadece kişilik olarak ele alınmamaktadır. Bu değişim bireyleri olduğu kadar içlerinde yaşadığı dönemi de etkilemekte, yaşanan değişimler çalışma hayatı, sosyal yaşam, aile hayatı olmak üzere toplumsal yapının tüm tabakalarında ve aşamalarında gözlemlenebilmektedir. Bu noktada çalışma yaşamı açısından girişimcilik kavramı karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Z kuşağını diğer kuşaklardan ayıran teknoloji kullanımı, işe ve iş yerine olan bağlılığın azalması, bununla birlikte yaratıcı yönlerinin yüksek olması dikkat çelici niteliktedir. Bu çalışmada yerli ve yabancı literatür taraması yapılarak, kuşakların kişilik özellikleri araştırılmış ve sonrasında girişimcilik kavramı ile karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda Z kuşağının kişilik özelliklerinin diğer kuşaklara göre girişimciliğe daha yatkın olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kuşak, Z Kuşağı, Girişimcilik.

Abstract

Although the concept of generation tries to explain the changes in people's lives over time, these changes are not only considered as personality. This change affects the individuals as well as the period in which they live, and the changes can be observed in all layers and stages of the social structure, including working life, social life and family life. At this point, the concept of entrepreneurship emerges in terms of working life. Especially the use of technology, which distinguishes the Z generation from other generations, the decrease in their commitment to work and workplace, and their high creative aspects are remarkable. In this study, by scanning the domestic and foreign literature, the personality traits of the generations were investigated and then compared with the concept of entrepreneurship. As a result of the comparison, it was concluded that the personality traits of the Z generation are more prone to entrepreneurship than other generations.

Keywords: Generation, Generation Z, Entrepreneurship.

Received: 19 June 2022 * **Accepted:** 23 June 2022 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.458.9>

* **Corresponding author:**

Cenker Doğan, Dept. of Industrial Policy and Technology Management, Institute of Social Sciences, İstanbul Commerce University, İstanbul, Turkey.
Email: cenkerdogan66@gmail.com

GİRİŞ

Dünya hızlı bir biçimde değişmekte, bu değişimle birlikte insanların yaşam biçimleri ve toplumsal yapı da değişirken, aynı zamanda dönüşmektedir. Bu değişimde her yeni gün ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, insanlığın kültürel birikimindeki artış ve iklimsel değişimler rol oynamaktadır. Yaşanan bu değişimi tek bir etkenle açıklamak mümkün olmadığı gibi etkenlerin sayısını her topluma, coğrafyaya, kültüre ve yaşam biçimine göre çeşitlendirmek imkân dâhilindedir.

Bahsi geçen bu değişimler insanların yaşam biçimlerini etkilediği gibi kişilik özelliklerini de etkilemekte, dünyaya gelen her insan kendi bakış açısını ve olayları yorumlama biçimini de beraberinde getirmektedir. Dönemsel olarak çağdaş olan insanları kuşaklara ayırma ve böylece ortak bir bakış açısı, kişilik yapısı ve algılayış biçimi ortaya çıkarma çabası uzun zamandır sosyal bilimcilerin üzerinde tartıştığı ve araştırdığı bir konu haline gelmiştir. Her farklı disiplin (psikoloji, sosyoloji, sosyal politika, iletişim, ekonomi, hukuk vb.) kendi bakış açısıyla konuya açıklık getirmeye çalışmakta, tamamen bir uzlaşma olmasa da genel anlamda kuşaklar üzerinde bir anlaşma sağlanmaya çalışılmaktadır. Sessiz kuşak ile başlayıp günümüzde Z kuşağı ile devam eden bu örtülü anlaşma her disiplinin kendi bakış açısı ile yorumlanmaktadır.

Bu çalışma ile yerli ve yabancı literatür taraması yapılarak öncelikle kuşakların özellikleri araştırılmaya ve böylece kişilik yapıları anlaşılmasına çalışılacaktır. Sonrasında ise girişimcilik kavramı ile kuşakların kişilik özellikleri arasında bir karşılaştırma ve eşleştirme yapılarak, hangi kuşağın girişimcilik algısının daha yüksek olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Kuşak Kavramı

İngilizce karşılığı "Generation" olan kuşak kavramı ile kuşak farklılıkları konusu 1990'lı yıllardan bu yana birçok araştırmacı tarafından incelenmeye ve çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Mannheim (1952) tarafından ana hatlarının oluşturulduğu, Howe ve Strauss (1991) tarafındansa daha da geliştirilen "Çoklu Kuşak Teorisi", sadece iş hayatını anlamada değil, belli yaş gruplarını kapsayan bireylerin değer, inanç ve öğrenme tarzlarını anlamak ve sosyolojik olarak değerlendirmek için de kullanılmaktadır (Akt. Uçar, 2021). Kavram literatürde bilimsel olarak, sistematik ve kapsamlı bir şekilde ilk kez Karl Mannheim (1952)'in "The Problem of Generation" adlı çalışmasında yer almış, aynı süreci paylaşan kişilere yenileri eklendikçe mevcut katılımcıların yok olması gerektiği ve bunun belli bir tarihsel aralığı kapsaması ve değişim gerektirdiği ifade edilmiştir (Akt. Ünlü, 2021). Felsefe, sosyoloji, biyoloji bilimlerine göre farklı şekillerde tanımlanabilen kuşak kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK)'nun felsefi tanımlamasına göre, "yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişiler topluluğudur". TDK'nun toplumsal yaklaşımına göre kuşak, "yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon" şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2022). Biyolojik

açıdan ise, her bin yıllık süreç içerisindeki 20-25 yıllık gruplara kuşak denilmiş olsa da (Ünlü, 2021), McCrindle (2018), teknolojik gelişmeler, değişen kariyer hedefleri, iş alternatifleri ve değişen sosyo-kültürel değerler gibi faktörler nedeniyle hızla değişen günümüz toplumları için 20-25 yıllık sürenin bir kuşak için uzun bir süre olduğunu ifade etmektedir. Yine günümüzde, doğum oranları geçmişe göre daha az olduğundan bir kuşak aralığı, daha uzun bir zaman dilimini kapsayabilmektedir. Geleneksel anlamda ise kuşak, “ebeveynlerle çocuklarının doğumu arasındaki ortalama zaman aralığı” biçiminde tanımlanmaktadır (Akt. Bakır, 2020). John Scott ve Gordon Marshall (2005)’a göre kuşak, bir topluluğun yaklaşık olarak aynı zamanda doğan üyelerinden oluşan, aynı yaş grubundaki üyelerine denilmektedir (Akt. Levickaitė, 2010).

Her kuşağa ait bireyler, davranış ve tutumlarıyla birbirlerini etkilemek ve birbirlerinden etkilenmek suretiyle davranış ve tutumlarında değişimlere yol açmaktadırlar. Bu değişiklikler ise kuşaklar arasında farklılıklara neden olmaktadır. Bu farklılıklar nedeniyle kavram ekonomi, tarih, psikoloji ve sosyoloji gibi birçok alanın araştırma konusu haline gelmiştir (Ünlü, 2021). Günümüzde kuşakların sınıflandırılması tartışmaları ivme kazanmış, birçok araştırmacının “Strauss-Howe Kuşak Kuramı” olarak adlandırdığı kuramına göre; aynı tarihsel dönemlerde doğup büyümüş, neredeyse aynı yaş grubundaki kişiler birbirine benzeyen davranış özellikleri göstermekte ve değişen her kuşakta bu davranış özellikleri de değişebilmektedir. Ayrıca bu kuramda her toplumun maruz kaldığı savaşlar, ekonomik bunalım gibi kritik tarihi olaylar ve sosyal değişimlerle, dönemin trendleri, o toplulukta yaşayanların değer yargılarını, eğilimlerini, duygularını, beklentilerini, davranış ve tutumlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle aynı tarihsel zamanlarda doğmuş olan, aynı yaş grubundaki bireylerin, benzer eğilimler ve bilişsel davranışlar göstereceği varsayılmaktadır (Arslan ve Staub, 2015).

Kuşak tanımlamalarının neredeyse tamamında vurgu yapılan hususlardan biri, belli bir dönemde akran olan kişileri, kendinden önce ya da sonra gelen dönemlerin bireylerinden ayırt eden bazı özellikler olduğu yönündedir (Uçar, 2021). Kupperschmidt kuşağı “aynı doğum yıllarını, aynı yaş, lokasyon ve dönemlerindeki aynı kritik olayları paylaşan grup” olarak tanımlanmaktadır (Kupperschmidt, 2000’ten Akt. Doğan, 2020). O halde kuşak; aynı ya da belli bir zaman aralığında ve yaş döneminde doğan, aynı sosyo-kültürel, toplumsal ve teknolojik gelişmeler ile aynı dönemsel hadiseler ve gelişmelerden etkilenerek şekillenen, ortak değerleri paylaşan nesil ve jenerasyon olarak da adlandırılan bir kavramdır (Keleş, 2011).

Kuşakların Sınıflandırılması

Aynı tarih aralıklarında yaşamış olan, aynı sosyokültürel çevreyi paylaşan bireylerin benzer eğilimlere ve davranış kalıplarına sahip olması kuşak sınıflandırmasında genellemeler yapılabilmesine imkân tanımıştır. Kuşaklar arasında görülen benzerlik ve farklılıkların içinde yaşadıkları tarihi, kültürel, sosyal ve toplumsal olaylara göre şekillendiği görülmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle hızlı bir şekilde gelişen teknolojik ilerlemeler toplumların hızlı bir şekilde değişimine neden olmuştur. Önceleri

tarihi aralıklara ve sosyolojik gelişmelere paralel olarak belirlenen kuşak sınıflandırmaları, günümüzde teknolojik gelişmeler ışığında nitelendirilmeye başlanmıştır (Şimşek, 2019). 19. yüzyıla kadar yalnızca aynı tarih aralığında doğmuş, benzer kültürel deneyimleri paylaşan insanlardan bahsedilirken sosyal gruplaşmadan bahsedilmeye başlanmış ve 19. yüzyılın ortalarına doğru ilk kez Auguste Comte kuşakların sistematik olarak incelenmesi girişiminde bulunmuştur (Levickaité, 2010).

Araştırmacılar, kuşakların sınıflandırılmasında bireylerin doğum tarihlerinin yanı sıra, o tarihsel süreçte yaşanan ve toplumu şekillendirme etkisi olan önemli olaylara yani tarihin şekillendirici etkisine vurgu yapmaktadır. Salt olarak doğum tarihlerinin dikkate alındığı bir sınıflandırma yapmak kabul görmeyebilir. Bununla birlikte o kuşağı oluşturan toplulukların duygu, düşünce ve deneyimlerinin de sınıflandırılma yaparken dikkate alınması gerekmektedir (Zemke vd.'den Akt. Doğan, 2020). Kuşak sınıflandırmasının ülkelere, o ülkenin kültürel yapısına, teknolojik gelişmelere, o toplumun teknolojiyi kullanma düzeyine, tarihsel olaylara ve kişilerin duygusal durumlarına göre değişiklik gösterdiği savunulmaktadır. Aşağıda, farklı yazarların yaptığı kuşak sınıflandırmalarına yer verdiği tablo gösterilmektedir.

Tablo 1. Farklı Kaynaklara Göre Kuşak Sınıflandırmaları

Kaynaklar	Kuşak Sınıflandırmaları				
Howe and Strauss (2000)	Sessiz Kuşak (1925-1943)	Patlama Kuşağı (1943-1960)	13. Kuşak (1961-1981)	Milenyum Kuşağı (1982-2000)	—
Lancaster and Stillman (2002)	Gelenekçiler (1900-1945)	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Milenyum Kuşağı, ; Eko Patlaması, Y Kuşağı, Gelecek Kuşak (1981-1999)	—
Martin and Tulgan (2002)	Sessiz Kuşak (1925-1942)	Bebek Patlaması (1946-1960)	X Kuşağı (1965-1977)	Milenyumlar (1978-2000)	—
Oblinger and Oblinger (2005)	Yetişkinler (<1946)	Bebek Patlaması (1947-1964)	X kuşağı (1965-1980)	Y Kuşağı, Net Kuşağı Milenyumlar (1981-1995)	Milenyum Sonrası, Z Kuşağı (1995- Şimdi)
Tapscott (1998)	—	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1975)	Dijital Kuşak (1976-2000)	—
Zemke et al. (2000)	Eski Askerler (1922-1943)	Bebek Patlaması (1943-1960)	X kuşağı (1960-1980)	Gelecektekiler (1980-1999)	—

Kaynak: Reeves and Oh, 2008.

Sessiz Kuşak

1946 senesi ile daha önceki yıllarda doğmuş olup “Gelenekselciler”, “Yetişkinler” ya da İkinci Dünya Savaşı ve Ekonomik Buhran gibi bütün dünyada etkisi görülen sıkıntılara tanıklık ettikleri için “Savaş Çocukları” da denilen bu kuşak’ta doğanlar (Uçar, 2021), iletişimde çoğunlukla sessiz kalmayı tercih ettiklerinden “Sessiz Kuşak” olarak ta adlandırılmaktadır. Bu kuşaktakilerin çocukluk ve gençlik dönemlerinde şahit oldukları, savaşlar ve krizlerin neden olduğu zorlu yaşam koşulları ve işsizlik, onların korkmuş ve güvensiz hissetmeleriyle birlikte, daha sade ve tasarruflular bir hayat sürmeleri ihtiyacını doğurmuştur (Bakır, 2020). Türkiye’de bu kuşağın üyeleri Cumhuriyetin ilk yıllarını görmüş olan kişileri kapsamaktadır (Ünlü, 2021).

Sessiz kuşak; vatansever, güvenilir, toplumsal kurallara uyan, otoriteye saygılı, aile yapısını önemseyen, tutumlu, iş ahlakına değer veren özellikler taşıyan bir kuşak olarak atfedilir. Finansal olarak güvende olmak isteyen bu kuşak için iş tatmininden önce, dürüst ve otoriteye uyum sağlamanın geldiği görülmektedir. İş değiştirmeye sıcak bakmayan, hiyerarşiye dikkat eden, gelenek ve normlara uyumlu, sabırlı, görevden memnuniyet duyan ve işe adanmışlık düzeyinde davranışlar göstermektedirler (Acılıoğlu, 2015).

Bebek Patlaması Kuşağı

1946- 1964 aralığında doğmuş olan bu kuşağa, II. Dünya savaşı sonrası doğurganlık oranlarının artması ve tıptaki gelişmelerin etkisiyle bebek ölümlerinin azalması bebek patlaması (Baby Boomers) kuşağı denilmesine neden olmuştur (Ünlü, 2021). Ayrıca doğum oranları nedeniyle bu kuşak "Toplumu Yeniden Şekillendiren Kuşak" olarak da adlandırılmaktadır (Levickaité, 2010). Baby Boomers Kuşağı üzerinde etkisi olan ve üyelerinin karakter özelliklerini ve davranışlarını şekillendiren bazı önemli gelişmeler şunlardır; Vietnam Savaşı (1955-1975), John F. Kennedy (1963), Robert F. Kennedy (1968) ve Martin Luther King (1968) suikastları, soğuk savaş, savaş karşıtı protestolar, ırkçılık karşıtı sivil haklar hareketleri, kadın hakları hareketleri, cinsiyet eşitliği ile çevreci eylemler, Ay’a ilk kez ayak basılması, Rock müzik akımı, zararlı maddelerin kullanımında artış olması. Yine, Televizyonla büyüyen ilk kuşak olması nedeniyle televizyonun bu kuşak üzerinde etkisi çoktur. Türkiye’de ise bu döneme başlıca, çok partili hayata geçilmesi (1946), 6-7 Eylül Olayları ile 1960 Darbesi, Adnan Menderes’in idamı (1961) damga vurmuştur (Doğan, 2020; Uçar, 2021).

X Kuşağı

1965-1980 tarihleri arasında Dünya’ya gelen ve Bebek Patlaması Kuşağı’nın gölgesinde büyüyen X Kuşağı (Görünmez Kuşak, Kayıp Kuşak, Gölge Kuşağı), finansal, ailesel ve toplumsal olarak güvenin olmadığı, hızlı değişimlere şahit olan ve geleneklerin etkisinin azaldığı bir grup olarak belirtilmektedir (Uçar, 2021; Bakır, 2020). 20. yüzyılın ikinci yarısı hem siyasi ortam hem de teknolojik yenilikler açısından güç bir dönem olması nedeniyle kuşak kavramı biyolojik ayırmadan çok sosyal boyutuyla ön

plana çıkmaya başlamıştır. (Levickaité, 2010). X Kuşağı, AIDS (HIV Virüsü) salgını, ekonomik zorluklar, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve petrol krizine tanıklık etmiş bir kuşaktır. Ekonomik belirsizlikler nedeniyle ebeveynlerinin işsiz kalmasına ve/veya boşanmalarına şahit olma ihtimalinin yüksek olduğu bu kuşağa ait üyelerin, örgütsel bağlılıklarının düşük olduğu söylenebilir. Türkiye'de bu döneme ait önemli olaylara, 1968'de siyah beyaz Televizyonun yayın hayatına başlamasıyla birlikte teknolojik gelişmenin yaşanması, 1971 askeri müdahalesi ve yurt dışına yoğun bir şekilde işçi göçü olması örnek verilebilir (Uçar, 2021).

Y Kuşağı

Farklı kaynaklara göre tarih aralıkları değişiklik gösterse de çoğunluğa göre 1980 ve 1999 yıl aralığında Dünya'ya gelmiş olanlar Y Kuşağı olarak sınıflandırılmaktadır. Bebek Patlaması Kuşağından sonra en fazla doğumun gerçekleştiği kuşak olduğundan "Eko Patlaması (Echoboomers)" olarak da adlandırılan bu kuşağa aynı zamanda "Gelecek Kuşak", "Bir Sonrakiler" (Bakır, 2020), "İnternet Kuşağı", "Milenyum Kuşak", "Gen Yers", Türkiye'de ise "80 Sonrası Kuşak" da denilmektedir (Uçar, 2021). Bu kuşağa, üyelerinin sorgulayıcı ve zor bireyler olmaları ve her şeyde bir mantık aramaları nedeniyle İngilizce "why" kelimesinden geldiği düşünülen "Y" ifadesi nedeniyle Y Kuşağı denilmektedir (Bakır, 2020). Bu kuşağın şahit olduğu başlıca önemli hadiseler, Challenger Uzay Mekiği kazası (1986), Çernobil Faciası (1986), Doğu-Batı Almanya'nın ayrılmasını temsil eden Berlin Duvarının yıkılması (1989), Körfez Savaşı (1991), Ukrayna ve Slovenya'nın bağımsızlığını ilan etmesi (1991), Bosna Savaşı (1992)'dir. Her ne kadar bu sosyal ve politik olaylar yaşandığı bölgeyi etkiliyor gibi görünse de TV ve diğer kitle iletişim araçları nedeniyle küresel çapta etkileri olmuştur. Ülkemizde ise Y Kuşağı'nın tanıklık ettiği sosyal ve politik olaylar Uğur Mumcu Suikastı (1993), Sivas Katliamı ve Gazi Mahallesi Olayları (1995)'dir (Uçar, 2021; Bakır, 2020).

Diğer kuşaklar gibi Y kuşağı da dönemin siyasi, teknolojik olayları, trendleri ve modaları ile şekillenmiştir. Bilgisayar ve internet teknolojisi Y kuşağı üzerinde büyük bir etki yaratmış, bilgisayar oyunları, flash mobing, internet arkadaşlıkları vs. bir sosyalleşme biçimi olmanın ötesine geçerek artık kendini ifade etme biçimi haline gelmiştir (Levickaité, 2010).

Z Kuşağı

1990'ların ortalarında ve 2000'lerin sonlarına doğru doğmuş olan Z kuşağı, "anında çevrimiçi/online" olarak adlandırılan teknoloji bağımlılarını ifade etmektedir. Teknoloji ile iç içe olan ve "Dijital Yerliler" olarak da bilinen bu kuşak "Kuşak İ", "İnternet Kuşağı", "Net Generation", "Sonraki Nesil", "nokta.com Çocukları" veya "iGen" gibi isimlerle de anılmaktadır. Araştırmacılar bu kuşak için "The New Silent Generation (Yeni Sessiz Kuşak)" ifadesini kullanmıştır (Levickaite, 2010). Bu kuşağın üyeleri, çocukluk ve gençliklerinde, küresel ve ekonomik kriz "Mortgage Krizi", çevre problemleri, 11 Eylül gibi küresel terör saldırıları, okullarda yaşanan şiddet olayları gibi olumsuzluklara

tanık olmuşlar ve etkilenmişlerdir. Bunların yanı sıra, internet ve sosyal medyanın, dijital teknolojinin, bilgisayar, cep telefonlarının gelişimine ve yaygın şekilde kullanımına da şahitlik etmişlerdir (Bakır, 2020).

İş hayatına henüz başlamış veya başlamak üzere olan bu kuşağı diğerlerinden farklı kılan en belirgin özelliği, teknoloji ve dijitalleşmenin içinde doğmuş olup, teknolojiyle entegre bir şekilde büyüyor olmaları ile kendilerini akıllı teknolojiler ve sosyal medya aracılığıyla ifade etmeleridir (Uçar, 2021). Teknolojinin içine doğan bu kuşak, bütün bu iletişim araçlarıyla büyüdüklerinden teknoloji odaklı bir hayatları vardır. İleri düzeyde teknolojiyi kullanmaktadırlar ve teknoloji hayatlarının her aşamasında mevcuttur. Bu durum internet veya teknoloji bağımlılığı olarak değil, hayatın doğal akışı, normal standardı olarak algılanmaktadır. Örneğin; bir bilgiye ihtiyaç duyduklarında okuyarak öğrenmek yerine, cevabı video paylaşım sitelerinde ararlar, sokakta değil bilgisayar oyunları oynamayı tercih ederler, haberleşmede interneti kullanır, arkadaşlıklarını sosyal medya üzerinden kurar, mağaza mağaza gezmek yerine online alışverişi tercih ederler. Z Kuşağı üyeleri, sosyal medyada çok fazla içerik tüketiyor olmanın yanı sıra içerik de üretirler. Bugün birçok Z kuşağı üyesi, video blog yayınlarıyla milyonlarca takipçiye ulaşmaktadırlar (Kapıl ve Roy, 2014).

Girişimci ve Girişimcilik

Türk Dil Kurumu'na göre girişimci kavramı “üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2022). Fransızca'da “entre” (girmek, giriş) ile “prendre” (almak, üstlenmek) sözcüklerinden türetilen (Çakmak, 2019), ilk girişen, başlayan (entrepreneur) anlamında kullanılan bu kavram zaman içinde farklılaşmıştır (Şahbaz, 2017). Tanımlamayı, sınırlandırılmış bir meslek grubuna özel olarak yapmak yerine, üstlendiği ya da yerine getirdiği işlemlere göre yapmak daha doğru olacaktır. Ekonomik bakış açısına göre ilk kez 18. yüzyılda, modern iktisatın kurucusu olarak kabul edilen Fransız ekonomist Richard Cantillon (1725)'un kullandığı girişimci kavramıyla ilgili yazında pek çok tanımlama bulunmaktadır. Cantillon girişimciyi, “kazanç elde etmek için, henüz değeri konulmamış bir bedel karşılığında satma fikriyle, üretim girdilerini bugünden satın alan, belirsizlik durumuyla başa çıkmaya hevesli, ileri görüşlü ve yenilikçi, fırsatları değerlendirmek için garantisi olmayan riski üstlenen kişi olarak ifade etmiştir (Marangoz, 2012; Keleş vd., 2012; Yıldırım, 2013; Damar, 2015; Onodugo and Onodugo, 2015).

İktisatçılara göre girişimci, piyasayı takip ederek talep açıklarını yakalayabilen, yeni talepler oluşturabilen, talep değişikliklerini fark edebilen, arz ve talep dengesini yönlendirebilen, üretim faktörlerini bir araya getirip yönetebilen, rekabetten, kaçmayan, pazar arayan, riskleri ve sorumlulukları üstlenebilen, yaratıcı ve yenilikçi kişi olarak tanımlanmaktadır (Marangoz, 2012; Yıldırım, 2013). Uzmanlara göre girişimci, mal ve hizmet üretimi gerçekleştirmede, riski üzerine alarak sermaye, emek, doğal kaynaklar ve benzeri üretim girdilerini bir araya getirip uygulamaya koyan kişidir. Başka bir deyişle, işletmeyi kurup, bu işletmedeki organizasyonları yürütebilen kişidir. Girişimci, risk alan, işleri

farklı yapan ve toplumsal kaynakları daha etkili ve verimli alanlara yöneltip kullanan kişidir (Şahbaz, 2017).

Girişimcilik kavramı ise, Fransızca’ da “bir şeyler yapmak” anlamına gelen “entreprende” ve Almanca’ da “unternehmen” kelimelerinden oluşturulmuş, Türkçe’ de ise “üstlenmek” anlamında bir eylemdir (Gençay, 2017). Özellikle Fransız devriminden sonra piyasaların küresel boyutta harekete geçmesiyle birlikte ekonomik faaliyetlerde gelişip değişerek bugüne ulaşmıştır. Çağdaş girişimcilik, bilimsel çalışmalar, coğrafi keşifler ve uluslararası ticaretin getirdiği sermaye ile hız kazanan sanayi devrimiyle başlayan bir süreç sonucu ortaya çıkmıştır (Aydın, 2020). Cantillon’ a göre girişimcilik maliyetin üzerinde satış yaparak riski üzerine alıp kar ya da zararı kabul etme durumudur. Girişimciliğin Cantillon tarafından tanımlanmasından bu güne, birçok tanımlama yapılsa da tek bir tanım üzerinde uzlaşa sağlanmamıştır (Yüceol, 2018). Kavram, gerek İktisat gerekse İşletme yazınında uzun süreler kullanılmış olsa da ilk kez Fransız iktisatçı J.B. Say ile birlikte dördüncü üretim faktörü olarak kabul görmeye başlamıştır. Say’a göre girişimci, iktisadi kaynakları alt segmentten üst segmente taşıyan kişi iken; girişimcilik, kaynakların düşük üretkenlik düzeyinden yüksek verimliliğe değişmesi olarak tanımlanmıştır (Gül, 2019).

Bir başka tanımda ise girişimcilik, rekabet avantajı kazandıracak stratejik kararlar alıp değişime yön vermeye ve fırsatlara odaklanarak değerlendirmeye odaklanmış bir alan ve sonradan öğrenilen bir yönetim şeklidir. Yine zaman ve emek harcayarak, finansal, psikolojik ve sosyal tüm risklerin üstlenilip bir değer yaratma sürecidir. Girişimciliğin bazı ödülleri vardır ve bunlardan en önemlileri bağımsızlık ve kişisel tatmindir (Karaca, 2015). Girişimcilik, hali hazırda faaliyette olan ya da yeni kurulan bir organizasyonda, o ana kadar görülmemiş olan fırsatların fark edilerek yenilik katılması yoluyla bir değer yaratılması ve girişimcinin bu fırsatlardan faydalanması sürecidir (Gıdık, 2019).

Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Arasındaki İlişki

Kişilik, bireylerin çevresiyle ilişkisini belirleyen, süreklilik sağlayan düşünce, duygu, davranış ve insanlarla ilişki kurma şekliyle birlikte, bireyi diğerlerinden ayıran huy, mizaç, alışkanlık gibi özelliklerinin tümüdür (Gıdık, 2019). Araştırmacılar kişiliği, bireyin iç ve dış çevresiyle meydana getirdiği, onu diğerlerinden ayıran özelliklerini içeren, tutarlı ve yapılanmış bir ilişki ağı şeklinde ifade etmektedir. Öyleyse, kişilik insanın doğuştan sahip olduğu birtakım özelliklerinin içinde yaşadığı çevrenin etkisiyle geliştirdiği tutarlı ve belirgin özelliklerinin tamamıdır. Başka bir ifade ile kişilik kişinin bir olay karşısında gösterdiği davranış ve tutumlarının bütünüdür (Ünlü, 2021). Psikolojik yaklaşım kişiliği duygusal ve davranışsal olarak ele alıp, doğuştan sahip olunan ve kişilerarası davranışsal tepkilerin sonucunda gelişen bir süreç olarak tanımlamaktadır. Buna göre kişilik, insanın davranışlarını etkileyen ve onun diğerlerine karşı tepkilerini belirleyen temel unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Kişiliğin tanımında kullanılan, bireyin doğuştan sahip olduğu yetkinlikler psiko-sosyal varlığının biyolojik içeriğini belirlerken, sonradan edinilen yetkinlikler kişiliğin sosyal içeriğini

ifade etmektedir. Öyleyse bireylerin sergiledikleri kendilerine has tutumları ve davranışlarının tümü bu yetkinliklerin bir bütün olarak ürettiği süreçlerdir (Şimşek, 2019).

Girişimcinin başarısında çevresel faktörler şart olsa da önemli olan kişilik özellikleri faktörüdür. Girişimcilerden beklenen başarı, kişinin taşıdığı azim ve kararlılık, enerji, ekonomik güç, bilgi ve tecrübe gibi özellikleriyle ilişkilidir. Bu nedenle girişimciler, sahip oldukları kişilik özellikleriyle başkalarından ayrılmaktadır. Bir girişimci, başkalarının otoritesi altında, bir yapı ya da örgüte bağlı olmayı kabul etmeyen, başarılı olma isteği ve girişimcilik arzusu taşıyan, yaratıcı, analitik düşünebilen, hızlı ve doğru kararlar alabilen kişilerdir. Yine girişimci olmak isteyen bireylerin bir vizyonu olduğu, girişim arzusu ve başarı tutkusunun da fazla olduğu görülmüştür (Bakır, 2020). Girişimciliğe etkisi olan ve işletme başarısını etkileyen birçok girişimci kişilik özelliği bulunmaktadır. Girişimcilerin iş dünyasının zorluklarına katlanabilecek güçte, risk alabilen, faaliyetlerinde profesyonel davranabilen ve hedeflerine ulaşma yolunda yüksek motivasyon sahibi oldukları düşünülmektedir. Bunlarla birlikte risk almaya yatkınlığın en önemli girişimci kişilik özelliklerinden biri olduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2015).

Girişimcilik karmaşık, dinamik ve çok aşamalı bir süreçtir. Ancak başarılı olmada sürecin her aşamasında kişilik özellikleri ön plana çıkmaktadır. Kişilik ve girişimcilik üzerine yapılan araştırmalar “Niçin diğerleri değil de bazı insanlar girişimci olurlar?” ve “Niçin bazı insanlar diğerlerinden daha başarılı girişimciler olurlar?” sorularına cevap aramışlar ve yeni bir girişim yaratma davranışı ile başarı arzusu, analitik düşünme, bağımsızlık, kontrol odaklılık, risk almaya yatkınlık, yenilikçilik, öz yeterlilik gibi kişilik özelliklerine sahip bireylerin başarılı girişimciler olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Aydın,2020).

Girişimciler, mal ya da hizmet üretme veya pazarlamada, zarar etme riskini göze alarak elindeki sermayeyi yatırıma çevirerek, işletmenin kurulması ve etkin bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmesinde rol almaktadır (Mirza, 2019). Girişimcinin bu faaliyetleri gerçekleştirilebilmesinde girişimci kişiliğinin ve içinde bulunduğu toplumun girişimcilik kültürüne sahip olup olmaması da önem arz etmektedir. Gelişim psikolojisinde farklı kişilik kuramları aracılığıyla, kişilik ile girişimciliğin ilişkisine değinilmektedir (Ateş, 2018). Bu konu üzerinde çalışan araştırmacı ve akademisyenlerin sıraladıkları girişimci kişilik özelliklerini ise Tablo 2’deki gibi belirtmek mümkündür.

Tablo 2. Girişimci Kişilik Yapısının Özellikleri

Yazar	Açıklama
Mill	Risk Alma
Schumpeter	Yenilik, Ön Ayak Olma
Sutton	Sorumluluk Almaya İstekli Olma
McClelland	Risk Alma, Başarı Güdüsü
Dauids	Hırslı Olma, Bağımsızlık İsteği, Sorumluluk, Öz güven
Pickle	İnsan İlişkileri, İletişim Becerisi, Teknik Bilgi
Litzinger	Riski Tercih Etme, Bağımsızlık, Tanınma İsteği, Liderlik
Schrage	Algılama, Güç Motivasyonu, Gerginliğin Performansı Azalttığı Gerçeğinin Farkına Varma
Palmer	Risk Ölçme
Hordaney ve Aboud	Başarı Dürtüsü, Özerklik, Güç, Tanınma
Winter	Güç Gereksinimi
Borland	İçsel Güç Odağı
Liles	Başarı İhtiyacı
Gasse	Kişisel Değerlere Dönüklük
Timmons	Güdü, Orta Düzeyde Risk Alma, Kontrol Odağı, Yaratıcılık, Yenilikçilik
Brockhous	Risk Alma Eğilimi
Sexton	Enerjik Olma, Hırslı Olma
Mescon-Montanari	Başarı, Hakimiyet, Özerklik, sabır, Kontrol
Welsh-White	Kontrol İhtiyacı, Sorumluluk İsteği, Güdü, Mücadele Etme, Orta Düzeyde Risk Alma
Dunkelberg-Cooper, Welsh-Young	Büyümeye Dönüklük, Bağımsızlığa Dönüklük, Zanaatkârlığa Dönüklük, Kontrol Kaynağı, Özgüven, Yenilikçilik

Kaynak: Güney, 2015.

Görüldüğü gibi bazı kişilik özelliklerine sahip bireyler girişimci olmada daha ön plana çıkmaktadır. Girişimcilik birçok özelliğin birleşimidir. Bireyler, bu özelliklerden bazılarını benimserken, diğerlerini benimsemeyebilir. Başka bir deyişle, girişimcilik kişilik özelliklerinin hepsi bireylerde aynı oranda baskın olmayabilir. Her özellik farklı ağırlıkta girişimci kişiliğinin meydana gelmesine katkı sağlamaktadır (Çakmak, 2019).

SONUÇ

Değişen dünya ile birlikte insanın doğası değişirse de kişilik özelliklerinin değiştiği, bununla birlikte dünyayı algılayış biçimlerinde de farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu farklılık çoğunlukla kuşak farklılığı veya nesiller arası çatışma olarak ifade edilse de, aslında değişen dünya ile birlikte insanların gerek iletişim tarzlarında farklılıkların ortaya çıkması ve gerek kendilerini ifade etme biçimlerinin değişmesi ile daha çok ilgilidir.

Literatür incelendiğinde kuşakların sınıflandırılmasında tam bir birliktelik görülmesi de, genellikle sınıflandırmanın sessiz kuşak ile başladığı ve günümüz itibari ile Z kuşağı ile bitirildiği

görülmektedir. İlerleyen yıllar itibari ile yeni kuşakların ortaya çıkacağı veya yeni sınıflandırmaların yapılacağını söylemekte mümkündür. Nasıl ki her yeni kuşak kendi iletişim anlayışı ve yaşam tarzı ile birlikte dünya sahnesine çıkıyorsa, aynı şekilde her kuşağın iş yapma biçimi, iş tercihleri ve girişimcilik konusundaki özellikleri de değişim göstermektedir.

Kuşakların yapıları incelendiğinde sessiz kuşaktan Z kuşağına gelen süreçte girişimcilik becerilerinin ve bununla birlikte girişimciliğe olan ilgilerinin arttığını, her kuşağın kendi içindeki kişilik özelliklerinden dolayı girişimcilik algılarının da farklılaştığını görmek mümkündür.

Özellikle Z kuşağı açısından girişimcilik kavramı incelendiğinde, bu kuşağın kişilik özellikleri açısından girişimciliğe daha yatkın olduğu görülmektedir. Bu durum Z kuşağının iş ve işyeri bağlılığının düşük olması, teknoloji kullanımına yatkınlıkları, yaratıcı düşünceye sahip olmaları ve yaratıcılığa değer vermeleri, kendilerini gerçekleştirme arzularının daha önceki hiçbir kuşakta olmadığı kadar yüksek olması gibi etkenlerle açıklanabilir.

Bu doğrultuda özellikle bu kuşağa yönelik eğitim ve öğretim programları planlanırken bu durum göz önüne alınması, klasik eğitim yöntemleri ile gerek bir üst öğretime ve çalışma yaşamına hazırlanamayacaklarının dikkate alınması gerekmektedir. Z kuşağının yaratıcı yönünü geliştirecek eğitim programları geliştirilmesi ve çalışma yaşamının da (özellikle özel sektör anlayışının) bu kuşağın özelliklerine göre dizayn edilmesi hem bireysel anlamda başarı hem de toplumsal seviyenin yükseltilmesi için büyük öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Acıhoğlu, İ. (2015). *“İŞ”TE Y KUŞAĞI (2. baskı)*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Arslan, A. ve Staub, S. (2015). Kuşak Teorisi ve İç Girişimcilik Üzerine Bir Araştırma, *Kafkas Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 6(11), 1-24.
- Ateş, B. (2018), *Girişimcilik Algısının ve Kişilik Özelliklerinin Farklı Disiplinler Açısından İrdelenmesi: Bir Devlet Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, E. (2020). *Girişimcilik eğitimi alan üniversite öğrencilerinin, girişimci kişilik özellikleri ve girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişki; Batı Karadeniz bölge üniversite öğrencilerine yönelik bir uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Bakır, Y. (2020). *Z Kuşağı öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin belirlenmesinde girişimcilik eğitiminin rolü: Nizip ilçesindeki lise öğrencileri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Çakmak, İ. (2019). *Girişimsel kişilik özellikleri ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişki: bir kamu üniversitesi örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Damar, A. (2015). *Girişimci kişilik özelliklerinin öğrencilerin girişimcilik eğilimlerine etkisi: Sannio Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde karşılaştırmalı bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, A. (2020). *Z Kuşağındaki bireylerin kişilik özelliklerinin paternalist liderlik algısına etkisinde örgüt kültürünün düzenleyici rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Doğan, S. (2015). Girişimcilik. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İktisat Lisans Programı. Erişim adresi: <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/girisimcilikau219.pdf>
- Gençay, E. (2017). *Kişilik özelliklerinin girişimcilik niyetine etkisi: bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Gıdık, M. (2019). *Girişimci kişilik özelliklerinin girişimcilik niyetine etkisi ve devlet üniversitesi işletme bölümü öğrencilerine yönelik bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gül, M. (2019). *Kişilik ve girişimci kişilik özelliklerinin sosyal girişimcilik yönelimine etkisi üzerine Tr63 bölgesinde bir araştırma: üniversite öğrencileri örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Güney, S. (2015). *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular (4. Baskı)*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kapil, Y. ve Roy, A. (2014). A Critical Evaluation Of Generation Z At Workplaces. *International Journal Of Social Relevance & Concern*. 2(1), 10-14.
- Karaca, M. (2015). *Girişimciliği belirleyen kişilik özellikleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Keleş, H. N. (2011). Y kuşağı çalışanlarının motivasyon profillerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 129-139.
- Keleş, H. N., Özkan, T. K., Doğaner, M., ve Altunoğlu, A. E. (2012). Önlisans Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi*, 5(9), 107-118.
- Levickaite, R. (2010). Generations X, Y, Z: How social networks form the concept of the world without borders (the case of Lithuania). *LIMES: Cultural Regionalistics*, 3(2), 170-183.
- Marangoz, M. (2012). *Girişimcilik (1. Baskı)*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Mirza, Ş. (2019). *Kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkileri: yüksek lisans öğrencileri üzerine bir uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Onodugo, V. ve Onodugo, C. (2015). Impact of socio-cultural factors on entrepreneurial development in Nigeria. *African Educational Research Journal*, 3(4). 246-254.
- Reeves, T. C. ve Oh, E. (2008). Generational Differences. JM Spector, MD Merrill, JV Merrienboer, MP Driscoll (Eds.). *Handbook of Research on Educational Communication and Technology*, 3th ed (ss. 296-297). New York: Taylor & Francis group.
- Şahbaz, A. (2017). İnovasyon ve Girişimcilik Kavramlarının Karşılıklı Etkileşimi. *Girişimcilik, İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 20-38.

- Şimşek, G. (2019). *Z Kuşağının kişilik özellikleri ve kariyer değerlerinin incelenmesi: Beykent Üniversitesi öğrencileri örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (2022). Güncel Türkçe Sözlük. Ağ adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Uçar, Y.B. (2021). *Z Kuşağının girişimcilik eğilimlerinde duygusal zekâ ve yaratıcılığın rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, G. (2021). *Z Kuşağı bireylerin A ve B Tipi Kişilik özelliklerinin bireysel kariyer planlama üzerine etkisi: Isparta ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Yıldırım, Y.T. (2013). Girişim, Girişimci, Girişimcilik ve Risk Yönetimi Kavramları. Nazan Yelkikalan (Ed.), *Girişimcilik (1. Baskı)*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yüceol, N. (2018). *Girişimcilik eğitimi alan kişilerin girişimci kişilik özellikleri ve girişimcilik eğilimi arasındaki ilişki üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.